

Nedestruktivní průzkum podzemních prostor kostela Nalezení sv. Kříže ve Frýdlantu v Čechách

V úterý 30. července 2024 se ve Frýdlantu v Čechách uskutečnil dlouho připravovaný nedestruktivní průzkum podzemních prostor kostela Nalezení svatého Kříže, který vlastní a spravuje římskokatolická církev, resp. děkanství Frýdlant.¹ Za dodržení platných zákonných ustanovení² a za účasti kompetentních úředníků a odborníků v oblasti historie, archeologie, památkové péče³ a technických oborů byly georadarovou metodou prozkoumány volně přístupné prostory přízemí původně gotického kostela, rozšiřovaného renesančně, upravovaného barokně a novogoticky.⁴

Podle plánu byly nejprve provedeny georadarové sondáže ve volně přístupných (pochozích) prostorách kostelní lodi, presbytáře, sakristie a pohřební kaple svobodných pánů z Redernu. Nepřístupné zůstaly plochy v hlavní lodi pod lavicemi, v presbytáři pod obětním stolem a hlavním oltářem, levá kaple sv. Anny (v současnosti jsou v ní uloženy sochy z restaurovaného hlavního oltáře) a v sakristii, v níž stojí skříně.

Výsledky měření ukázaly, že na levé (severní) straně gotického kněžiště u zdi poblíž vchodu do věže sonda objevila neznámý šachtový hrob pro jednotlivce, čistě vyzděný z cihel. Na pravé (jižní) straně gotického kněžiště se před náhrobky posledních Biberštejnů podařilo zachytit nejasně ohraničené duté prostory, nyní zasypané. Prostor před hlavním oltářem obsahuje známou klenutou prostoru, hrobku, jejíž okraj zasahuje ke stupňům vedoucím k menze. Goticky sklenutá sakristie má až doprostřed místnosti pravděpodobný podzemní prostor s nejasným

¹ Výzkum povolil písemně litoměřický biskup Mgr. Jan Baxant 16. září 2022 (čj. 2160/2022). Souhlas s provedením nedestruktivního průzkumu chrámového podzemí (Kostelní p. č. 574, k. ú. Frýdlant) udělil frýdlantský děkan, Mgr. Grzegorz Marian Czyżewski, dne 11. listopadu 2023.

² Povinnost daná zákonem dle § 22 odst. 2 zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, tzv. oznamovací povinnost (blíže <https://www.arup.cas.cz/oznameni-o-stavebni-cinnosti-na-uzemi-s-archeologickymi-nalezky/>)

³ Souhlas Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Liberci, udělil Mgr. Miloš Krčmář 7. června 2024.

⁴ Průzkum se uskutečnil za dohledu a spolupráce: za členy Spolku přátel historických památek Frýdlantska, z. s. Jaromír Dolanský, Zdeněk Kočovský, Mgr. Nad'a Moučková, doc. dr. Milan Svoboda, Ph.D. (katedra historie FP TU v Liberci jako participativní instituce výzkumu a přípravy haptické expozice „Dotkni se historie“ na státním hradu a zámku Frýdlant (více: <https://pamatky-frydlantska.cz/>), za archeology doc. dr. František Gabriel, Ph.D., Západočeská univerzita v Plzni, a historička architektury a archeoložka PhDr. Lucie Kursová, Regionální muzeum Teplice, za pracovníky památkové péče Mgr. Petr Freiwilling, Ph.D., Národní památkový ústav, ú. o. p. v Liberci a Mgr. Zuzana Černá, referentka památkové péče, Město Frýdlant, za římskokatolickou církev správce kostela P. Mgr. Grzegorz Marian Czyżewski, děkanství Frýdlant, za litoměřické biskupství Mgr. Martin Barus, archivář litoměřické diecéze, Mgr. Lada Hlaváčková a Mgr. Magda Černá, knihovnice litoměřické diecéze, za techniky Jiří Šindelář, geolog a geodet, Jan Tomešek, Josef Vandělík, Bohuslav Vácha, Miluše Tomešková z jihočeské nestátní, neziskové a výzkumné organizace a občanského sdružení Naše historie, zabývající se nedestruktivním průzkumem podzemních prostor, a Ing. Dan Ramzer, starosta města Frýdlant. Průzkum probíhal mezi 9. až 14. hod.

ohraničením, později patrně zasypaný. Postranní jižní barokní kaple svatojosefská napravo od hlavní kostelní lodi obsahuje jasně ohraničenou známou hrobku z 18. století. V zadní části hlavní lodi vlevo od hlavního vchodu jsou patrné další dutiny s možnými hrobovými místy. V uličce mezi lavicemi v hlavní lodi snad byly původně podzemní prostory, nyní pravděpodobně v zásypu.

Hrobová místa v kostele Nalezení sv. Kříže ve Frýdlantu nebyla dosud odborně zpracována ani vlastivědnými badateli německými⁵, ani českými.⁶ Pouze jediná krypta v pohřební kapli svobodných pánů z Redernu se stala v 17. a 18. století předmětem násilného vniknutí. Zvědavost a technické okolnosti vedly k opakovanému otevření krypty v 19. století. První souhrnný popis pohřební prostory pochází z roku 1808.⁷ Naposledy byla dokumentována roku 1908 při předláždění pohřební kaple, které financoval Franz hrabě Clam-Gallas.⁸ Z této doby

⁵ První obsáhlejší zprávu zanechal HELBIG, Julius. *Beiträge zur Geschichte der Stadt und des Bezirkes Friedland i. B.* 1. Bd., Friedland i. B.: Buchhandlung Josef Weber 1892–1893, kapitola *Geschichte der Stadtkirche in Friedland*, s. 3–217, o hrobce s. 27–31, s využitím popisů konzervátora památek Frýdlantska a středoškolského profesora, Rudolfa Müllera, jenž se pohřebišti Redernů věnoval v periodiku *Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale*, Neue Folge XIV. Helbig také využil rukopisného záznamu z 11. 6. 1808, v němž byla pohřební komora stručně popsána včetně stavu rakví a ostatků zemřelých. Helbig zužitkoval svůj starší spis znovu: HELBIG, J. *Die Gräfte der Dekanalkirche in Friedland*, in: *Mitteilungen des Vereines für Heimatkunde des Jeschken-Isergaues* 5, 1911, Nr. 2, s. 79–85. Z něj vychází METZGER, O. Heinrich. *Historische Denkmäler im Friedländischen*, Friedland in Böhmen, Selbstverlag des Verfassers 1910, s. 47–49. Ačkoli popis redernské krypty přejímá z jiných autorů, s Metzgerovými závěry je s ohledem na množství faktických omylů a dezinterpretací historické skutečnosti potřeba pracovat obezřetně. Na to jsem upozornil v recenzi nekvalitního českého překladu SVOBODA, Milan. Metzger (přel. Klaus Pulec): *Zvony na Frýdlantsku. Cestování německými věžemi a zvonnicemi*, Frýdlant v Čechách: A. Dočekal 2012, in: *Fontes Nissae – Prameny Nisy* 2/XIV/2013, s. 99–100, ISSN 1213-5097. Zcela bez povšimnutí ponechal pohřebišť děkanského kostela jinak velmi podrobně informovaný KÜHN, Karl Friedrich. *Verzeichnis der Kunstgeschichtlichen historischen Denkmale im Landkreis Friedland. Edice nedokončeného soupisu*, (ed. Kristina Uhlíková), Praha, Artefactum 2013, ISBN 978-80-86890-59-3. Autor se věnoval kostelu a jeho inventáři na s. 157–179.

⁶ Hrobky opomíjí i přehledová monografie ANDĚL, Rudolf – KARPAŠ, Roman a kol. *Frýdlantsko. Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*, Liberec: Nakladatelství 555, 2002, ISBN 80-86424-18-9. V kapitole *Kostel Nalezení sv. Kříže ve Frýdlantě* je na s. 48 pouze zmíněna existence rodových pohřebišť Biberštejnů a Redernů. Existenci pohřebišť pouze eviduje přehled ŠTERNOVÁ, Petra (ed.). *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji. Okres Liberec, A-Le*, Liberec: Národní památkový ústav 2010, s. 98, ISBN 978-80-903934-2-4. Hrobky neuvádí ani KARPAŠ, Roman – FREIWILLIG, Petr a kol. *Jizerské hory 4. O historii a umění do roku 1813*, Liberec: Nakladatelství RK 2019, ISBN 978-80-87100-43-1, ačkoli Jana Schlesingerová věnovala v kapitole *Kostel Nalezení svatého Kříže ve Frýdlantu* na s. 126–128 obsáhlý popis interiéru chrámu a jeho sepulkralií.

⁷ NÉMETHY, Franz. *Denkbuch der Herrschaft Friedland Angefangen im J. 1800. Mit beigefügten älteren historischen Notizen* [Frýdlant 1800–1818], s. 127–131. Protokol je součástí rukopisu uloženého ve Státním oblastním archivu Litoměřice, pobočka Děčín, fond Historická sbírka Clam-Gallas/Rodinný archiv Clam-Gallasů, k. č. 705, a je tištěn v překladu do češtiny v monografii o Rederneck cit. v pozn. 9.

⁸ Originál protokolu obsahuje popis stavu hrobky a jména svědků prohlídky. Uložen je v SOA Litoměřice, pob. Děčín, fond HS C-G/RA Clam-Gallasů, kart. č. 667, pozůstalost dr. Josefa Bergla.

pocházejí poslední oficiální písemné záznamy o jejím stavu.⁹ Do regionálního tisku byl poskytnut dvojitý popis hrobky. Vytvořili ho místní radní, Julius Kraus, a anonymizovaný autor.¹⁰

Technická realizace nedestruktivního výzkumu

S ohledem na dosud neznámý stavebnětechnický stav děkanského kostela, jehož základy mohly poškodit opakované mohutné povodně od 50. let 20. století do roku 2002, resp. 2010, a v západní části chrámu se objevily trhliny ve zdivu směrem k řece Smědá, byl proveden základní vizuální a měřický průzkum neznámých a nepřístupných podzemních prostor objektu. Smyslem a cílem bádání nebyl vstup do hrobky či dokonce vyzvedávání ostatků, ev. jiných dochovaných artefaktů, ani zatajování informací před státními institucemi¹¹, nýbrž sondy spojené s fotodokumentací a videozáznamem současného stavu pohřebišť pro historický výzkum a případné usnadnění rozhodování o dalším postupu oprav kostela. Kvůli němu bylo třeba vytvořit vrty o průměru 12 mm. Ty byly vedeny spárou mezi dlaždice chrámové dlažby. Tím se neporušilo dláždění, ač umělecky bezcenné, pocházející z 30. až 90. let 20. století. Průzkumné vrty byly po ukončení terénních prací neprodyšně uzavřeny. Vše bylo uvedeno do původního stavu. Prohlídku nepřístupného podzemí zabezpečila průzkumná minisonda.¹² Pracovní předpoklad zněl, že bude-li nutný detailní vizuální průzkum, 3D skenování atd., uskuteční se pouze se souhlasem přítomných zástupců odpovědných institucí. K této situaci došlo a prvotní malý průzkumný vrt byl rozšířen na průměr 35 mm. Z pohledu technika a geoinformatika Jiřího Šindeláře lze o geofyzikálním průzkumu kostela uvést: *„Na základě zkušeností z obdobných projektů v minulosti jsme zvolili metodu měření zemním radarem. Metoda georadarového měření je totiž nejméně náchylná na rušivé projevy moderního vybavení chrámu. Pro měření bylo využito aparatury Ramac X3M (Geoscience Mala, Švédsko) s anténami o frekvenci 250 MHz. Hloubkový dosah v daném prostředí byl cca 3–4 m. Antény se přesouvaly po předem stanovených profilech spojitě s použitým krokovacím intervalem 0,05 m. Data z radarového měření byla již na lokalitě vyhodnocena a tím se podařilo hned na místě lokalizovat nejvýraznější anomálie – dutiny. Prakticky byla ověřena existence a přesná poloha hrobky Redernů, hrobky pod hlavním oltářem a hrobky pod jižní kaplí. Mimo tyto známé*

⁹ Souhrnně k minulosti redernského pohřebiště SVOBODA, Milan: *Redernové. Nalézání zapomenutých příběhů 16. a 17. věku*, Praha: Togga – FF UK, s. 363–364.

¹⁰ KRAUS, Julius: *Die Gruft der Familie Rädern in Friedland*, in: *Friedländer Zeitung* 14, Nr. 80, 4. 7. 1908, s. 4. Z téže doby pochází i obsáhlejší novinový text od autora označeného iniciálami O. a. D. M. *Staub. Reminiszenzen zu der am 29. Juni erfolgten Eröffnung der Freiherrn von Rädern'schen Gruft in Friedland*, in: *Friedländer Zeitung* Nr. 89, 4. 7. 1908, s. 4

¹¹ Na rozdíl od amatérského zkoumání pohřebiště v kostele Nalezení sv. Kříže v Liberci v roce 2010.

¹² S tímto typem výzkumu má tým J. Šindeláře bohaté zkušenosti. Jako jednu z posledních realizací uvádí autor průzkumu ukončený průzkum rožmberské hrobky ve Vyšším Brodě: ŠINDELÁŘ, Jiří a kol. *Rožmberská hrobka. Příběh hledání*, České Budějovice: Naše historie 2022, 208 s., ISBN 978-80-11-02311-9.

podzemní objekty se podařilo detekovat ještě další dutinu u severní zdi presbytáře (před vstupem do věže). Při podrobnějším zpracování georadarových dat (postproces) byla zjištěna celá řada dalších anomálií. Jen jednu z nich lze však interpretovat jako dutinu. Nalézá se v západní části lodi kostela, v ose chrámu. Ostatní výrazné anomální zóny lze interpretovat jako druhotně zasypané jámy, případně starší hroby a hrobky. Největší můžeme sledovat před vítězným obloukem a před náhrobky v jižní stěně presbytáře. K dnešnímu dni provedené studium radarogramů se soustředilo především na hledání anomálií, které by mohly být neznámými dutinami. V rámci dalšího zkoumání se soustředíme i na menší anomálie, které by mohly být reliktem starších staveb a mohly by naznačovat něco o stavebním vývoji církevních staveb v daném místě.“

Výzkum a měření, sondy vrtané, zjištěný stav

Do levé (severní) části **kněžiště** poblíž vchodu do gotické věže byl ca 0,5 metru pod současnou dlažbu vložen **šachtový**, čistě cihlami vyzděný **hrob pro jednu osobu**.¹³ Původní šalování pod klenbou uzavřeného hrobového místa pozvolnou přirozenou destrukcí biologického materiálu zetlelo a zbytky dřeva zcela pokrývají celý pohřeb, proto nelze identifikovat tělo dle oděvu, hrobové výbavy atp. Vzhledem k absenci náhrobního kamene (není-li překryt novějšími vrstvami dláždění) lze předběžně usoudit, že jde o hrob duchovního. Prvotní úvahu o datování pohřbu do druhé půle 17., spíše však do 18. století (nejpozději do r. 1783, kdy bylo výnosem císaře Josefa II. pohřbívání do kostelních hrodek zakázáno) nelze prokázat záznamy z dochované farní kroniky.¹⁴ Je proto pravděpodobné, že i s ohledem na množství druhotných dláždění nad hrobem zde mohl být uložen duchovní, jenž sloužil v městském kostele ještě v první půli 16. století, kdy panství vlastnili rytíři z Biberštejna. Tento předpoklad nelze dosud doložit primárními písemnými či uměleckými doklady, proto zůstává pouze s přihlédnutím ke stavebnímu vývoji kostela v rovině hypotézy.¹⁵

¹³ Dle J. Šindeláře: „2,1 m x 0,7 m, s delší osou směru V-Z. Do hrobky byl uložen jeden pohřeb a následně byla hrobka zaklenuta cihlovou klenbou. Cihlové stěny a cihlová klenbička s vyhrzlou maltou. Dno vyplňuje jedna rozpadlá dřevěná rakev. Vrchol klenby je 0,55 m pod podlahou kostela.“

¹⁴ *Annales Decanarus Fridlandensis cum instrumentis foundationum, et aliis notis pro notitia continuntur a me intra scripto ab Anno 1768 a die 20. Julij post acceptam possessionem beneficij.* Rukopis farní kroniku založil Joseph Tobias Schöpfer. Texty jsou vedeny kontinuálně v latině a němčině do r. 2002. Kronika je uložena na faře ve Frýdlantu. Starší pamětní záznamy o městském kostele patrně neexistují.

¹⁵ Za konzultaci k datování hrobu děkuji Mgr. Ivanu Peřinovi, který v r. 2010 vytvořil fotodokumentaci odkrytých zdí v chrámu při sanacích po povodních na Smědě (v srpnu 2010). Podle výše cihel v levé (severní) části vítězného oblouku přizděného druhotně ke staršímu zdivu věže a presbytáře se jeví, že byl použit týž stavební materiál jako v neidentifikovaném hrobě.

Následovala dvojí sondáž (malá a velká vrtaná sonda) do **krypty v renesanční kapli Redernů**.¹⁶ Při ní byl pořizován foto- a videozáznam. Hrobka ukrývá pět měděných rakví poškozených korozi způsobenou pronikáním vody do podzemního prostoru (u stropu na klenbě jsou zřetelné „vodní čáry“ po opakovaných povodních). O krátké schodiště s pěti stupni leží opřena vodou pohozená rakev s novodobým nápisem (z 19. století) „1562 Friedrich v. R. Sohn“. U zdi vlevo stojí dvě otevřené truhly pokryté měděnkou s postranními otevřenými zámky. Z rakví jsou většinou odhozena víka s kruhy k nesení. Ty jsou podobně připevněny na bočních stranách, ale i v hlavách a v nohách. V jedné otevřené rakvi se stopami vody na dně je patrné více lebek a kostí i tmavé zbytky oblečení. V pravé části krypty stojí další dva kovové sarkofágy bez ozdob. Alespoň na jedné truhle měl být zachován erb svobodného pána z Redernu. Ten však při aktuálním průzkumu kamera nezachytila, neboť nebylo možné dostat ji do úzkých prostor mezi stěnou hrobky a postranicí rakve. V prostoru mezi kovovými sarkofágy leží na cihelné podlaze také zbytky dřevěné truhly. Nejméně jedna lebka a kosti z jednoho pohřbu, snad právě z této materiálově degradované rakve, leží na podlaze. Kalva je zčásti – podobně jako trouchnivějící prkna z rakví – pokryta žlutou plísní. Zda patřila skutečně Melchiorovi z Redernu, není jisté. Pod jediným větracím okénkem u severní části zdi, nyní shora zaplněným sutí, v dolní části však s volným vyústěním šachty, leží zbytky stavebního materiálu. Vlevo od vchodu do hrobky se na stěně spatřuje fialový, částečně zřetelný kurzivní nápis („Seiner Edle“ [?]) ve dvou řádcích. Od něj napravo je zavěšena velká kovová tabule s bílými nápisy na černém podkladu, nyní odpadávajícími a poškozenými vlhkostí. Text nejméně 20řádkového německého nápisu počíná slovy „Alte Inschriften“ – níže zůstávají jen částečně čitelné řádky s údaji o pochovaných Redernech. Mělo jich tam spočinout až jedenáct. O zavěšení nově vytvořené identifikační desky na zeď do krypty se dochovaly záznamy z 19. století. Místnost se stlačenou klenbou o výšce ca 180 cm má pozoruhodně dochovanou vápennou omítku na stěnách i na stropě.

Měšťanská a děkanská hrobka pod jižní, svatojosefskou kaplí byla prohlédnuta sondami pouze ze zahrady u kostela. Vrtání nebylo potřebné, protože někdejší větrací okénko, nyní zazděné, je opatřeno trubkou, jíž byla dovnitř vsunuta sonda. Rozlehlá klenutá prostora pod barokní kaplí je podobně jako renesanční redernská hrobka omítnuta a vybílena. Je zaplněna kostmi nejméně devíti jedinců, zbytky dřevěných rakví, stavebním materiálem a odpadky nezvaných hostí, kteří prostor navštívili před r. 1990. Sonda nemohla proniknout až

¹⁶ V záznamu Jiřího Šindeláře: „velká pohřební komora 4,65 m v ose S-J, 4,45 m v ose V-Z a světlá výška 1,85 m do vrcholu klenby. Vrchol klenby je 0,54 m pod podlahou kaple. Podzemní místnost je zaklenutá valenou klenbou (osa klenby S-J).“

k náhrobnímu kameni bílé barvy, který je otočen erby a nápisy v kartuši dolů. Podle záznamů z uvedené farní kroniky byli do této hrobky po její výstavbě počátkem 18. století pohřbeni štedří donátoři kostela – rodina Schmidtova – a někteří z frýdlantských kněží.

Bez analýzy zůstává **malá pohřební komora pod hlavním oltářem**. Vstup do ní je umožněn v zadní straně dřevěného bednění oltářní struktury malým okénkem do zděné hmoty hrobky bez dláždění. Na její podlaze leží dvě novodobé malé dřevěné truhličky s kosterními ostatky dvou osob, patrně mužů.

Další z prověřovaných prostor se stala **sakristie** přiléhající k jižní stěně presbytáře. Vzhledem k tomu, že při stěnách stojí rozměrný nábytek, nebylo možno určit přesný rozsah dutin, později zřejmě vyplněných zásypem.

Zakončení výzkumu, výhledy dalšího bádání a význam jeho realizace a prezentace

Oba otvory vytvořené vrty do hrobky Redernů a nově objeveného neznámého šachtového hrobu byly uzavřeny, zatmeleny a uvedeny do původního stavu. Výzkum nebyl plně dokončen v detailech, protože místní duchovní správce požádal tým, aby kostel opustil před 14. hodinou. Foto- a videodokumentace pro další bádání byla poskytnuta zainteresovaným institucím (libereckému památkovému ústavu, biskupství litoměřickému).

V současnosti se plánuje vytvoření 3D modelu pohřebiště Redernů, zvláště renesančního pískovcového náhrobníku a manýristického mauzolea. Kromě publikování dosud zjištěných informací v periodiku ve *Fontes Nissae* a na webu Spolku se připravuje poskytnutí základních údajů médiím včetně prezentace na internetu. Veřejnost bude s bádáním seznámena na přednáškách ve Frýdlantu a v Liberci. Pokračování v průzkumu dalších podzemních prostor potvrzených technikou závisí na ochotě katolické církve poskytnout další součinnost, a je tedy plně v gesci vlastníka objektu.¹⁷

Získání dalších informací o pohřebních prostorách v děkanském kostele ve Frýdlantu přispěje nejen k objasnění dosud neznámé kulturněhistorické minulosti regionu, ale také umožní komparaci s obdobnými nedestruktivními a archeologickými výzkumy sakrálních prostor v České republice po roce 1989. Uskutečnily se již moderní nedestruktivní výzkumy pohřebišť známých raně novověkých šlechtických rodů, např. Rožmberků ve Vyšším Brodě, Pernštejnů v Pardubicích a v Doubravníku, Žerotínů v moravském Bludově či Dietrichštejnů v Mikulově.¹⁸ Na nejzazším severu Čech zjevně dosud scházel profesionální výzkum

¹⁷ Výzkum byl placen výhradně ze soukromých zdrojů členů Spolku přátel historických památek Frýdlantska a nezatížil žádný z institucionálních světských či církevních rozpočtů.

¹⁸ **Internetové materiály k výzkumům kostelních pohřebišť (1990–2022) pro celou ČR (výběrová bibliografie): Česká televize, iVysílání:** Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Poběžovice, hrob Jana Jiřího ze Švamberku (ver, ČT24): Kostel ukrýval hrobku významného českého šlechtice. Archeologové mluví o senzaci.

In: *Česká televize* [online]. 26. 6. 2018; Kostel sv. Haštala, Praha, průzkum hrobek (ČT24). Hrob svatě Anežky může i nadále být v kostele sv. Haštala. In: *Česká televize* [online]. 16. 1. 2010; (ČT24). Pátrání po hrobu Anežky České se zaměří na levou stranu oltáře. In: *Česká televize* [online]. 9. 2. 2010; (ČT24). Průzkum v Haštalu odhalil dvě hrobky, zda ukrývají ostatky sv. Anežky, se neví. In: *Česká televize* [online]. 16. 2. 2010; kostel sv. Jiří, Přerov, zkoumání prostorů krypty: (ČT24). Přerovští archeologové po 72 letech vstoupili do krypty kostela. In: *Česká televize* [online]. 19. 5. 2008; kostel Panny Marie Sněžné, Praha, ostatky 14 františkánů (ČT24). Církev vyzvedla ostatky mnichů ze 17. století, budou blahorečeni. In: *Česká televize* [online]. 11. 7. 2012; (ČT24). Archeologové se chtějí podívat pod hroby 14 mučedníků. In: *Česká televize* [online]. 30. 7. 2012; (ČT24). Antropologové: Nalezené ostatky patří 14 pražským mučedníkům. In: *Česká televize* [online]. 3. 10. 2012; kostel sv. Ducha, Opava, ostatky v kryptě, (ČT24). Badatelé odkryli středověkou hrobku. Měly by tam být ostatky Přemyslovců. In: *Česká televize* [online]. 12. 8. 2014; kostel sv. Jakuba, Brno, kostnice pod kostelem: (ČT Brno). V části kostnice pod kostelem sv. Jakuba se zastavily veškeré práce. In: *Česká televize* [online]. 29. 6. 2011; kostel Nanebevzetí Panny Marie, Želiv, průzkum podzemních pohřebních prostor – opati, krypty Leskoců (začátek reportáže o hrobkách čas cca 17.03): (Regiony ČT24). O archeologickém průzkumu na Pelhřimovsku. In: *iVysílání ČT* [online]. 2007. **Český rozhlas, iRozhlas:** kostel sv. Haštala, Praha, průzkum hrobek – VETEŠKOVÁ, Michaela, HROMÁDKA, Martin. Archeologové už vědí, kde hledat hrob Anežky České. In: *iRozhlas* [online]. 9. 2. 2010; VETEŠKOVÁ, Michaela. Hrob sv. Anežky zatím objeven nebyl. In: *Český rozhlas* [online]. 16. 2. 2010; VETEŠKOVÁ, Michaela, KOPP, Milan. Hledání hrobu svatě Anežky zatím nebylo úspěšné. In: *iRozhlas* [online]. 16. 10. 2010; kostel sv. Václava, Dobruška, průzkum krypty: SCHMIDT, Jakub. Co skrývá krypta kostela sv. Václava v Dobrušce? Na unikátní průzkum se těší historik Jiří Mach. In: *Český rozhlas* [online]. 15. 10. 2015; Cisterciácký klášter, Vyšší Brod, hrobka Petra Voka a dalších Rožmberků (KUCHTOVÁ, Pavla, Bartošová, Simona. Hrobka Rožmberků je větší a prý ukrývá ostatky celého rodu. In: *iRozhlas* [online]. 18. 11. 2011; HOCHMANOVÁ, Lucie. 410 let po smrti Petra Voka vyvrátili archeologové další legendu. V hrobce našli rožmberské zlato. In: *Český rozhlas* [online]. 5. 11.; HOCHMANOVÁ, Lucie. Rožmberská hrobka ve Vyšším Brodě ukrývala rodové zlato. Našli ho archeologové po desetiletém výzkumu. In: *iRozhlas* [online]. 5. 11.; kostel Nanebevzetí Panny Marie, Poběžovice, hrobka Jana Jiřího ze Švamberka: HOCHMANOVÁ, Lucie. Archeologové odhalili hrob jednoho z nejvýznamnějších šlechticů počátku 17. století. In: *Český rozhlas* [online]. 27. 6. 2018; Dominikánský klášter, České Budějovice, hledání ostatků Jindřicha Libraria: HOCHMANOVÁ Lucie, Ostatky vyjmuté ze zazděné niky kláštera v Českých Budějovicích prvnímu převorovi nepatří. In: *Český rozhlas* [online]. 29. 1. 2020; kostel Obětování Panny Marie, České Budějovice, ostatky zpovědníka Přemysla Otakara II.: HOCHMANOVÁ, Lucie. V Českých Budějovicích našli schránku s ostatky zpovědníka Přemysla Otakara II. In: *Český rozhlas* [online]. 30. 1. 2019; Františkánský klášter, Kadaň, ostatky Magdaleny Fictumové z Kolovrat: BENEŠ, Jan. Restaurátoři obnovují nástěnné malby v kostele Františkánského kláštera v Kadani. Jejich nález byl překvapením. In: *Český rozhlas* [online]. 7. 6. 2020; kostel sv. Vavřince, Chodov, rodinná hrobka: Směna ČRo Plzeň. Ostatky šlechticů budou zkoumat v nemocnici. Mumie čeká CT vyšetření. In: *Český rozhlas* [online]. 30. 6. 2017; katedrála sv. Mikuláše, České Budějovice, průzkum 3 hrobek: KUCHTOVÁ, Pavla. Archeologické nálezy v hrobkách českobudějovické katedrály. In: *Český rozhlas* [online]. 18. 12. 2011; kostel Narození Panny Marie, Želiv, hrobky: Český rozhlas České Budějovice. Český rozhlas České Budějovice pomáhá odhalovat tajemství hrobek. In: *Český rozhlas* [online]. 23. 7. 2007; cisterciácký klášter, Vyšší Brod, výzkum: MLS, Ivan, HLAVÁČEK, Martin. Podle archeologů nebyli Rožmberkové pochováni v hrobce vyšebrodského kláštera v sedě u stolu, jak se traduje. In: *Český rozhlas* [online]. 4. 12. 2009; kostel Panny Marie Sněžné, Praha, ostatky 14 františkánů: VETEŠKOVÁ, Michaela, KOZMOVÁ, Kateřina. O osudu umučených františkánů nejvíce prozradily jejich lebky. In: *iRozhlas* [online]. 27. 9. 2012; **YouTube:** Kostel sv. Vavřince, Chodov, otevření hrobky pánů z Plankenheimu, (TVStudioChodov, 2017), *Otevření hrobky v kostele sv. Vavřince*; kostel Obětování Panny Marie, České Budějovice, kus záznamu odkrývání ztracené hrobky s ostatky prvního převora kláštera v Českých Budějovicích: (badatele.net, 2019), *Živě: Odkrývání zazděné hrobky – začátek*; (badatele.net, 2019), *Živě: Odkrývání zazděné hrobky*; (badatele.net, 2019), *Hrobka králova zpovědníka: První záběry zevnitř*; kostel sv. Kříže, Javorník, záznam přednášky pro veřejnost (Mikaelo, 2016), *Archeologický výzkum kostela sv. Kříže v Javorníku*; katedrála sv. Víta, Praha, videodokument o průzkumu královské hrobky (Pražský hrad, 2017), *Průzkum staré královské hrobky*; (Pražský hrad, 2017), *Stará královská hrobka v katedrále sv. Víta na Pražském hradě*; kostel Narození Panny Marie, Starý Plzenec, hledání krypty, nálezy hrobů (ObčanskýSpolek HůrkaRadyně, 2022), *Nejnovější poznatky archeologického průzkumu kostela Narození Panny Marie*, Chrám sv. Víta, Praha, hrobka pod chrámem (Antoninmensik, 2010), *HRADČANY-HROBY SLAVNÝCH.mpg*; kostel sv. Bartoloměje, Pardubice, hrobka Vojtěcha z Pernštejna (badatele.net, 2020), *Badatelé živě: Hrobka Vojtěcha z Pernštejna prozkoumána*; kostel sv. Mořice, Olomouc, povídání o kryptě (badatele.net, 2017), *Uzavřená krypta sv. Mořice v Olomouci*; Cisterciácký

pohřebiště rovněž již intenzivně prozkoumaného významného aristokratického rodu, jež Redernové na pomezí Království českého a Horní Lužice nepochybně představovali.¹⁹

Milan Svoboda

klášter, Vyšší Brod, reportáž k výzkumu (město Vyšší Brod, 2021), *Tajemství hrobky Petra Voka odhaleno*; kostel sv. Jana Křtitele, Touškov, reportáž k otevření hrobky (AF, 2021), *Město Touškov Hrobka reportáž ČT 20210507*. (Výběrovou bibliografii sestavili studující katedry historie FP TUL v akademickém roce 2022/2023).

¹⁹ Výběrově: SVOBODOVÁ, Jitka. *Nálezy v areálu kostela Nanebevzetí Panny Marie v Libčanech (okr. Hradec Králové)*. Průzkumy památek 2, 1995, č. 1, 1995, s. 82–83; HUML, Václav. *Pražské kostely sv. Michala a sv. Haštala na Starém Městě ve světle nových archeologických výzkumů*. In: *Archaeologia historica. Sborník příspěvků přednesených na 27. celostátní konferenci archeologů středověku s hlavním zaměřením na středověký laický a církevní svět. Hradec Králové 16.–20. října 1995*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně 21, 1996, s. 17–29; PAVELEC, Petr. *Nové poznatky o klášterním kostele Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích*. Zprávy památkové péče 56, 1996, č. 9–10, s. 296–305; JEŽEK, Martin – SLAVÍK, Jiří. *K možnostem interpretace nálezů v chrámu sv. Mikuláše v Jaroměři. (Cesta jedné hypotézy do encyklopedií)*. Průzkumy památek 5, 1998, č. 2, s. 118–139; KOTYK, Jan. *Pohřebiště Pernštejnů v Pardubicích*. Zprávy klubu přátel Pardubicka Pardubice 33, 1998, č. 3–4, s. 73–74; FRÖHLICH, Jiří: *Raně středověké pohřebiště na Lomci*. In: 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu. Vodňany: Městské muzeum a galerie ve Vodňanech, 2005, s. 9–12; ČECHURA, Martin. *Archeologický výzkum kostela Nanebevzetí Panny Marie*. In: Zprávy památkové péče 67, 2007, č. 6, s. 470–472; ČURDA, Tomáš. *Archeologický výzkum v Pardubičkách v letech 2001–2005*. Východočeský sborník historický 14, 2007, s. 3–68; BENEŠ, Petr. *Regalát. Kostel a klášter Panny Marie Sněžné. Dějiny a umění*. Praha: Nakladatelství Paulínky, 2010. ISBN 978-80-7450-001-5; THOMOVÁ, Zuzana. *Nedestruktivní archeologický výzkum rožmberské hrobky v kostele Nanebevzetí P. Marie ve Vyšším Brodě*. Zlatá stezka. Sborník Prachatického muzea 18, 2011, s. 211–223; LANG, Martin – BĚLOVÁ, Jana. *O výzkumu podzemí kostela Narození Panny Marie a přilehlé fary ve Starém Plzenci v r. 2010*. In: Jižní Plzeňsko. Historickovlastivědný sborník muzea jižního Plzeňska v Blovicích 9, 2011, s. 70–78; MARKERLE, Adam. *K dosud neidentifikovanému náhrobku v kostele Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích*. In: Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 51, 2014, č. 1, s. 36–41; KAIGL, Jan. *Kostel sv. Anny u Horšovského Týna. Souhrnný kulturněhistorický nástin k úvahám o budoucnosti památky*. Památky západních Čech, sv. 4, 2014, s. 36–52; KRACÍK, Pavel – HORÁKOVÁ, Marcela. *Objev raně barokního relikviáře s ostatky sv. Sekundiny v kostele sv. Ignáce v Jičíně*. In: Sborník k počti Jiřího Kalfiersta. Hradec Králové: Muzeum východních Čech v Hradci Králové, 2014, s. 164–198; FROLÍK, Jan. *Záchranný archeologický výzkum u kostela sv. Václava v Lažanech u Skutče v roce 2016*. In: Chrudimský vlastivědný sborník č. 20, 2016, s. 97–142; STEHLÍK, Miloš. *Sdělení o akci Rekonstrukce a rehabilitace chrámu svatého Jakuba v Brně*. In: Památková péče na Moravě – Monumentorum Moraviae tutela. Sochařství a památková péče. Brno: Národní památkový ústav č. 18, 2016, s. 101–105; PULKRTOVÁ, Eva. *Javorník-Ves, kostel svatého Kříže, historické konstrukce jako významný pramen poznání*. Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci 2016, s. 93–103; SLOUK, Václav. *Kostel svatého Jakuba. Gotické srdce Brna*. Brno: Biskupství brněnské ve spolupráci s Římskokatolickou farností u kostela sv. Jakuba v Brně, 2017. ISBN 978-80-270-2600-5; HLAVÁČEK, Petr, et al. *Františkánský klášter v Kadaňi jako ohnisko kulturního a technologického transferu*. Kadaň: Město Kadaň, 2018. ISBN 978-80-87884-10-2; LOCH, Jan. *Kostel sv. Haštala na Starém Městě pražském. Heraldické a sepulkrální památky*. Praha: vydáno vlastním nákladem autora ve spolupráci s římskokatolickým farním úřadem Matky Boží před Týnem, 2020. ISBN 978-80-270-8100-4.